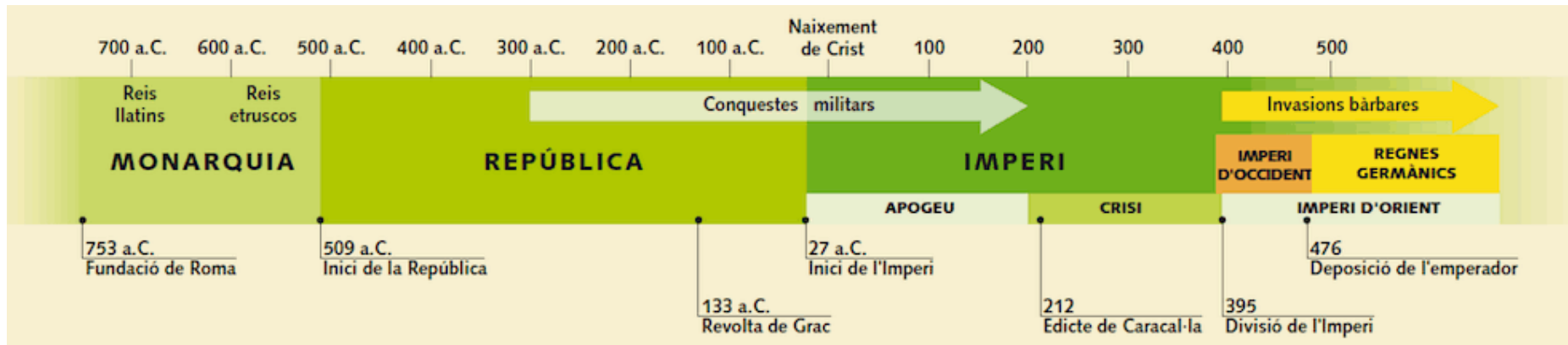

Unitat 14

L'IMPERI ROMÀ

introducció

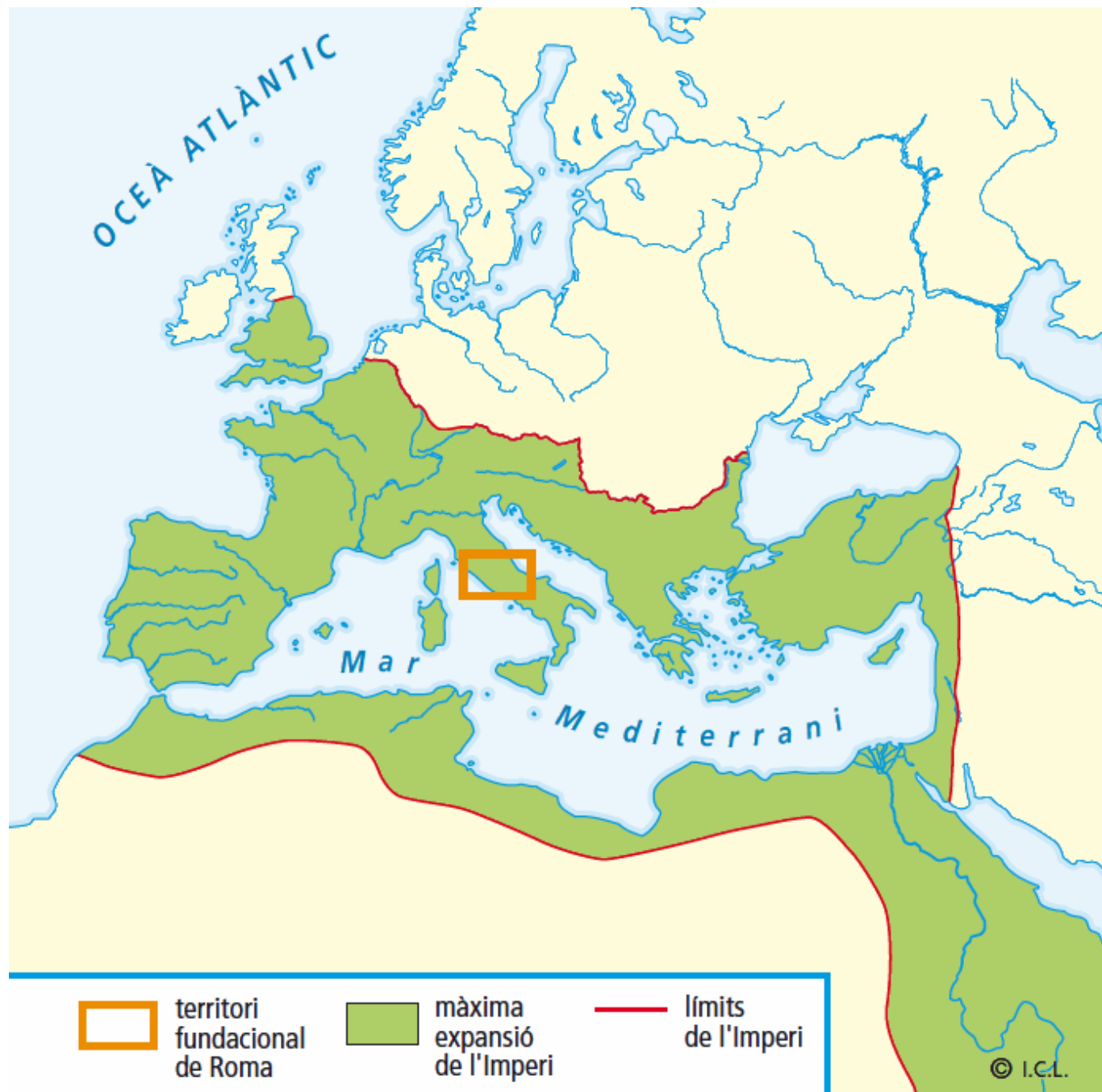
Roma va ser, durant molt de temps, una petita ciutat de la península Itàlica governada per una monarquia. Però al segle VI a.C. els seus habitants van expulsar els reis i es van constituir en República.

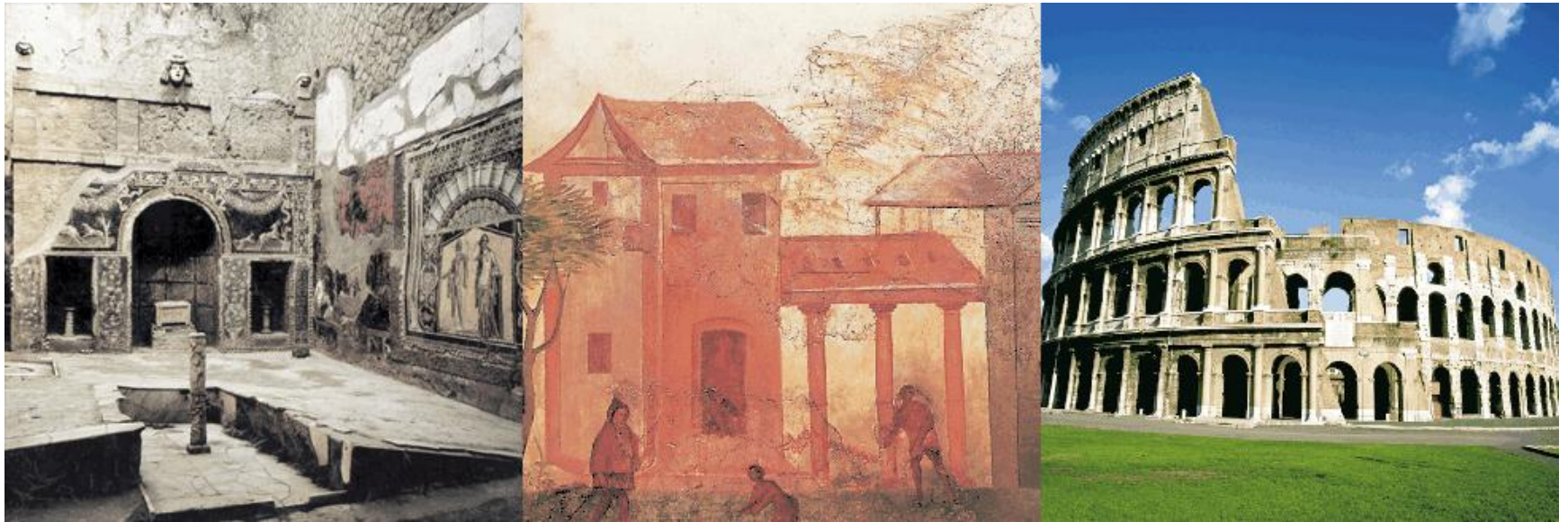
Després de nombroses guerres, Roma es va apoderar de les terres que envoltaven la Mediterrània des de la Península Ibèrica fins a l'Orient, i van convertir aquest mar en el Mare Nostrum.

Acabat el període de conquestes, Roma es transformà en un Imperi. Els segles I i II d.C. van ser els de la pax romana, època en què l'Imperi va assolir la màxima prosperitat.

A partir del segle I d.C., els romans van dominar el món, i a més de construir ciutats, ponts i carreteres, van expandir la seva cultura i la seva llengua: el llatí.

A partir del segle III, l'Imperi va entrar en crisi i va patir els atacs dels pobles bàrbars. L'any 476, la ciutat de Roma va ser conquerida i l'Imperi Romà va desaparèixer.

Triclini d'una casa d'Herculà. Fresc que representa una vil·la rústica. Colosseu de Roma

1. Els orígens de Roma

1.1 L'origen històric

Al primer mil·lenni a.C. la **península Itàlica** l'ocupaven diversos pobles:

Al centre hi havia els **llatins**, un poble de pastors i agricultors.

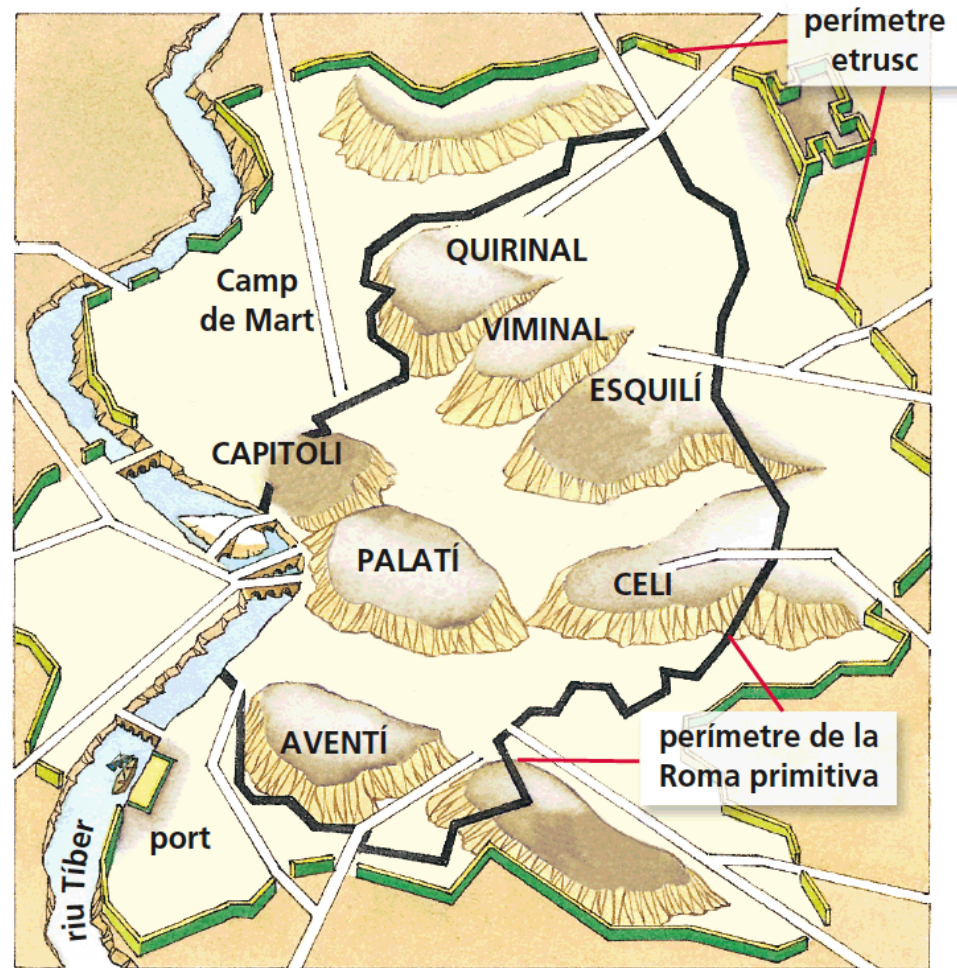
Al nord hi residien els **etruscos**.

Al sud hi vivien els **grecs**, que hi havien fundat colònies (Magna Grècia).

A mitjan segle VIII a.C. algunes tribus de **llatins** es van aplegar a la riba del riu **Tíber**, a prop de l'illa Tiberina, un lloc fàcil de defensar i ben comunicat per al comerç. Aquests pobladors es van establir al turó del Palatí, on s'han trobat les restes més antigues del poblament romà.

Més endavant, per protegir-se de les inundacions freqüents i dels enemics, els llatins van ocupar els **set turons** que hi havia a prop del riu Tíber, on van construir els poblats que, amb els anys, van formar la ciutat de **Roma**.

Al principi els romans es dedicaven a l'agricultura i a la ramaderia. Però com que la ciutat era un lloc de pas per als qui travessaven la península Itàlica, Roma es va convertir en un **enclavament comercial** important on es feien una bona part dels intercanvis entre els diversos poble

Les conquestes de Roma.

Un músic i una ballarina. Pintura mural de les tombes de Cerveteri (Tarquínia, segle VI a.C.).

1.2. L'època de la monarquia

A partir de la fundació Roma va ser governada per una **monarquia**. El **rei** tenia el poder màxim: administrava justícia, comandava l'exèrcit i era el Pontifex Maximus. Governava amb l'ajuda d'un **Senat**, format per patricis, és a dir, els membres de les famílies aristocràtiques.

Roma va tenir set reis: els quatre primers eren d'origen llatí, i els tres últims, **etruscos**, un poble que va ocupar i va dominar el territori del Laci.

Sota la influència etrusca la ciutat de Roma es va engrandir i s'hi van construir ponts, aqüeductes i temples. A més, també s'hi va construir un primer sistema de clavegueram, la *cloaca maxima*, i el rei Servi Tul·li va fer construir una **muralla** al voltant dels set turons.

Durant tota aquesta etapa la base de l'economia va continuar essent l'agricultura i la ramaderia, tot i que a la ciutat s'hi van establir nombrosos artesans i comerciants i s'hi van intensificar les activitats comercials.

Sarcòfag anomenat d'*Els esposos*.
Tombes etrusques de Cerveteri
(Tarquínia, 530 a.C.).

2.La Roma Republicana

2.1 Patricis i Plebeus

Des del temps de la monarquia els ciutadans romans es dividien en dos grups socials:

Els **patricis** constituïen una minoria de famílies aristocràtiques que es consideraven descendents dels fundadors de Roma i s'agrupaven en grans famílies amb avantpassats comuns (**gens**). Eren els propietaris de les terres i del bestiar i governaven la ciutat.

Els **plebeus** constituïen el grup dels qui havien arribat a la ciutat després d'haver estat fundada. Molt més nombrosos que els patricis, en formaven part pagesos, artesans i comerciants. No tenien propietats territorials ni tampoc drets polítics.

L'any 509 a.C. les famílies patrícies de Roma es van aliar amb els plebeus per fer fora el darrer monarca etrusc, Tarquini el Superb. Roma es va convertir en **República**

Estela sepulcral d'un patrici romà, la seva esposa i el seu fill.

2.2. La lluita per la igualtat

Als primers temps de la República els patricis van crear un **govern aristocràtic**: eren ells qui elaboraven i qui coneixien les lleis, els qui impartien justícia i els qui monopolitzaven tots els càrrecs públics. Els plebeus estaven exclosos de tots aquests drets, però havien de pagar impostos i servir a l'exèrcit.

Durant dos-cents anys els plebeus lluitaren per tenir els mateixos drets polítics que els patricis. Al començament del segle V a.C. van obtenir el dret d'elegir un representant, el **tribú de la plebs**, que defensava els seus interessos. Més tard van aconseguir una compilació escrita i pública de les lleis de Roma: la **Llei de les Dotze Taules**. Finalment, els van concedir el dret de casar-se amb patricis i de poder accedir als càrrecs públics.

Aquestes lleis igualaven en drets els patricis i els plebeus i els atorgaven la condició de **ciutadans** romans. Les dones, però, van quedar excloses de la ciutadania i van continuar sotmeses a l'autoritat del pare o del marit.

Els **esclaus**, molt nombrosos a Roma, no tenien llibertat personal, no gaudien de cap dret i eren propietat de l'amo. Si aquest els atorgava la llibertat, esdevenien **lliberts**.

Un patrici romà sosté amb les mans el bust de dos avantpassats seus, cosa que li acredita el dret de ciutadà romà. Segle I d.

Relleu de l'*Ara Pacis*, segle I a.C., on hi ha representats uns magistrats romans. Eren elegits als comicis i exercien el poder executiu.

2.3. Assemblees i magistrats de la República

A partir del segle III a.C. el govern de la República va ser organitzat en tres institucions:

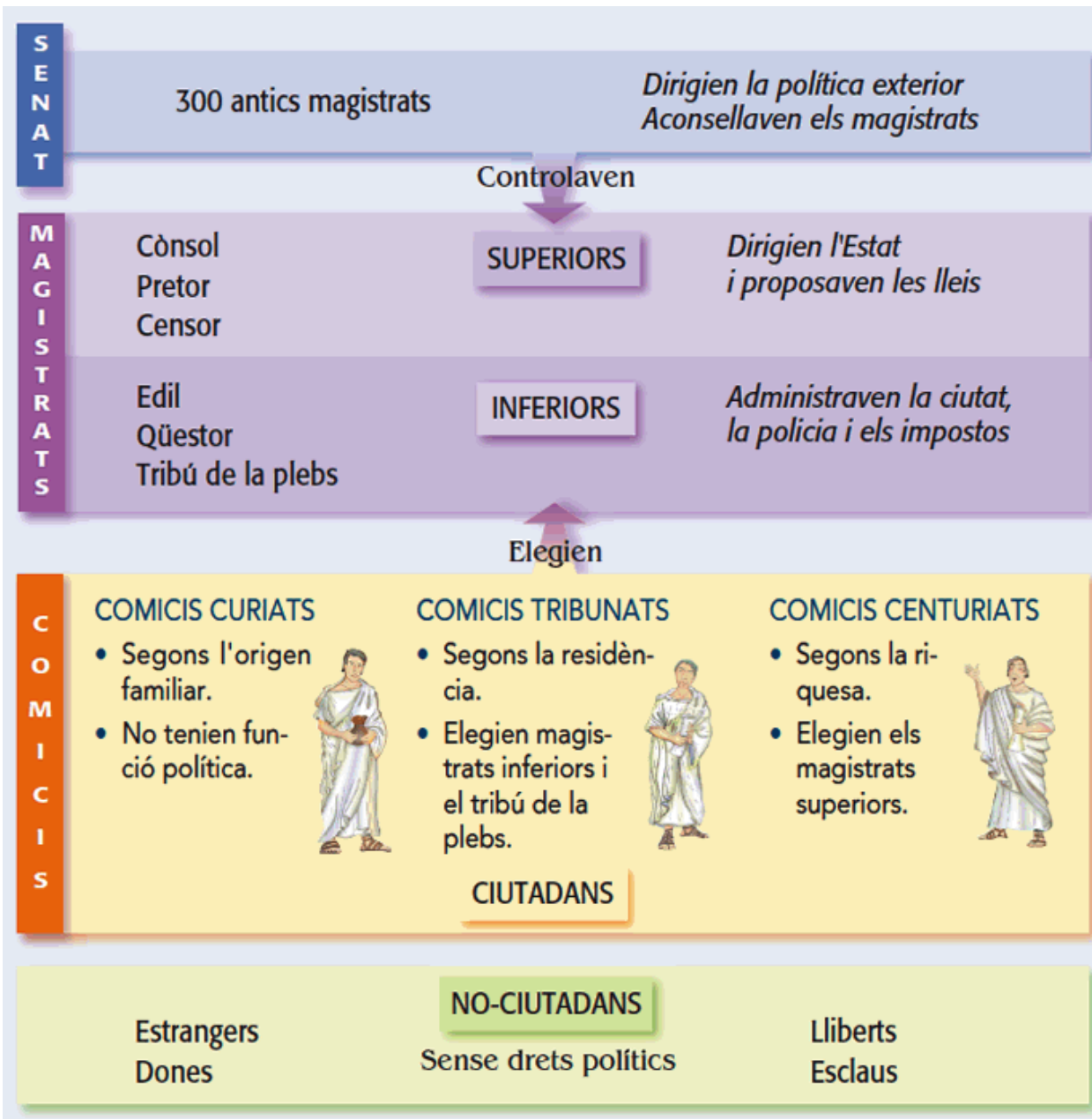
Els **comicis**: reunió en assemblea dels **ciutadans romans** segons l'origen, la residència i la fortuna, per votar les lleis i elegir els magistrats.

Els **magistrats**: eren elegits anualment i governaven la ciutat. Els més importants eren els **còsols**, que presidien les assemblees, convocaven el Senat i dirigien l'exèrcit.

El **Senat**: el formaven tres-cents antics magistrats, gairebé tots patricis. Era el centre de la vida política, ratificava les lleis aprovades als comicis i resolva els afers de política exterior i de finances.

Els comicis més importants eren els *centuriats*, que aplegaven els ciutadans en 193 grups segons la riquesa. Cada grup tenia un vot. Començaven a votar els més rics i, quan arribaven a la *monarquia* (98 vots), s'aturava la votació, de manera que els més pobres normalment no arribaven a votar.

Per assistir a les assemblees o ser elegit magistrat o senador calia tenir fortuna pròpia i ser conegut i respectat. Per això la República romana era més aviat una **oligarquia** i no una veritable democràcia.

Les institucions romanes en temps de la República.

3. La Conquesta del Mediterrani

3.1 L'expansió de Roma

La República romana va conquerir territoris immensos gràcies a l'augment de la seva riquesa i a un **exèrcit nombrós i eficaç**. A Roma qualsevol ciutadà entre disset i seixanta anys era un soldat. Si algú no s'incorporava a l'exèrcit quan hi era cridat, el consideraven un desertor, perdia la ciutadania i podia esdevenir esclau.

L'expansió de Roma es va fer en diverses **etapes**:

Entre el 500 i el 250 a.C. els romans van conquerir la **península Itàlica**.

Entre el 264 i el 146 a.C. Roma es va enfrontar, en les anomenades **Guerres Púniques**, amb Cartago, la potència marítima que en aquell moment dominava el Mediterrani. Després de la victòria, els romans imposaren el seu domini sobre tot el **Mediterrani occidental**.

Entre els segles II a.C. i II d.C. les legions romanes van conquerir Grècia i el **Mediterrani oriental** i completaren l'ocupació d'Hispania, la Gàl·lia i Britània cap a Occident, i també d'algunes províncies de l'Europa central.

OCEA ATLANTIC

BRITÀNIA

GÀL·LIA

RÈTIA

PANNÒNIA

DÀCIA

Mar Negre

NARBONENSE

DALMACIA

MACEDÒNIA

HISPÀNIA

Còrsega

Roma

ITÀLIA

Sardenya

GRÈCIA

ÀSIA

EL PONT

MAURITÀNIA

ÀFRICA

Sicília

Cartago

SÍRIA

Mediterrani

CIRENAICA

EGIPTE

3.2. La crisi de la República romana

Entre l'any 133 i el 44 a.C. va tenir lloc a Roma la **crisi del sistema republicà**, pensat i organitzat per governar una ciutat, però no pas un imperi. D'aquesta manera la República, representada pel Senat, va deixar pas a un govern imperial regit per un emperador. Aquest canvi el va provocar l'ampliació de les conquestes territorials, que van generar una colla de conflictes socials i de guerres civils entre militars.

Els conflictes socials

Les conquestes van donar a Roma grans **riqueses**, que van provocar unes enormes **desigualtats** socials. Algunes persones es van enriquir, però una bona part dels pagesos es van arruïnar perquè van haver d'abandonar les terres per servir a l'exèrcit i pel fet de no poder competir amb els grans latifundis, on treballaven esclaus. Molts pagesos van haver de vendre les terres i es van establir a Roma per intentar sobreviure.

Les queixes d'aquesta plebs urbana, sense terra ni feina, van provocar **conflictes socials**, com la revolta dirigida pels germans **Grac** (segle II a.C.) per demanar un millor repartiment de la riquesa. La situació de crisi va provocar també revoltes d'esclaus, com la que va liderar **Espàrtac** (73-71 a.C.), que durant tres anys va plantar cara a les legions romanes.

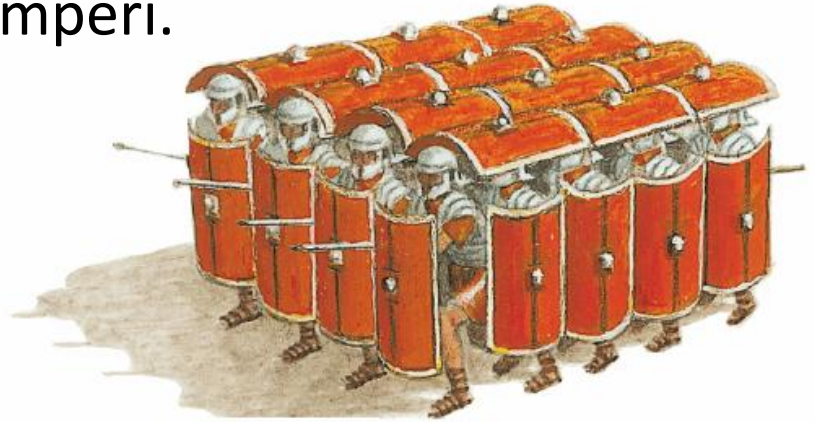
Les guerres civils

Per resoldre la **crisi** el Senat i els magistrats van donar el poder a **caps militars**, que es van enfrontar entre ells i van provocar violentes **guerres civils** que van desestabilitzar políticament la República.

L'any 48 a.C. un d'aquests militars, **Juli Cèsar**, va ser proclamat dictador perpetu i assumí els màxims poders. Partidaris de la República i patricis, que veien com perillava el seu poder, van assassinar Cèsar a la porta del Senat de Roma (44 a.C.). Va ser el primer pas per proclamar l'Imperi.

En la *formació en tascó* els legionaris formaven un angle agut per penetrar en les files enemigues.

La *formació en tortuga* permetia als legionaris protegir-se amb l'escut i assaltar les muralles enemigues.

Els campaments estaven protegits amb un mur i torres de defensa i s'organitzaven com un petit poblat. Molts campaments van ser l'origen de les ciutats que els romans creen arreu de l'imperi. Quan un soldat s'allistava a l'exèrcit era assignat a una legió, una unitat formada per 5 500 homes. Cada legionari estava en actiu una mitjana de 20 anys i havia de pagar-se el menjar, la roba i l'armament amb la paga.

4. L'Imperi Romà

4.1 Octavi August, Emperador

Després de la mort de Juli Cèsar, el seu fill adoptiu **Octavi** va vèncer els seus rivals en una guerra civil i es va convertir en l'home més poderós de Roma. L'any 27 a.C. el Senat li va donar amplis poders i li concedí el títol d'**August**, que significa "excels".

Octavi August, concentrant en la seva persona tots els poders civils i militars, va inaugurar un nou sistema de govern: l'**Imperi**. Era ell qui convocava el Senat, qui reunia els comicis, qui nomenava els magistrats i qui dictava totes les lleis (edictes) que s'aplicaven a l'Imperi. També fou nomenat **cònsol vitalici** i cap de l'exèrcit amb el títol d'**emperador**.

A més, va ser designat **Pontifex Maximus**, i així es va convertir en la primera autoritat religiosa. Quan es va morir, August va ser divinitzat (apoteosi) i s'organitzà el **culte imperial**. Els emperadors eren considerats déus i se'ls havia de retre culte com a mostra de fidelitat a Roma.

En aquest camafeu August, divinitzat, rep l'emperador Tiberi, segle I a.C.

4.2. L'organització de l'Imperi

Malgrat que inicialment el títol d'emperador no era hereditari, la majoria de les vegades el càrrec d'emperador va passar de pare a fill. Les institucions republicanes, com el Senat, els magistrats i els comicis van continuar existint, però només tenien un paper simbòlic.

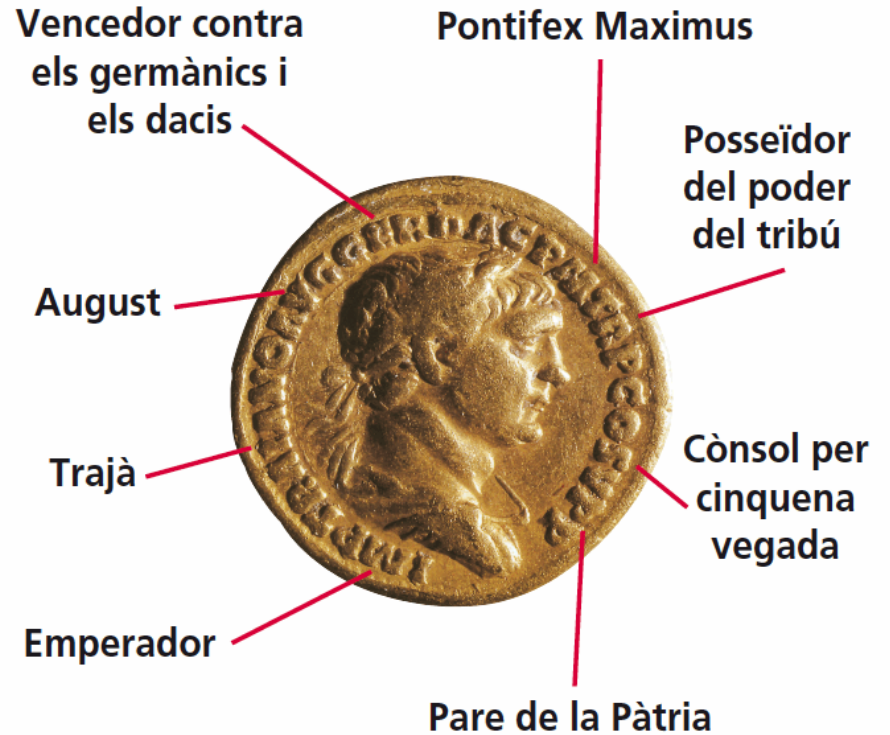
L'emperador designava directament tots els càrrecs importants de l'Imperi.

Els territoris que es van incorporar a l'Imperi es van organitzar en províncies, al capdavant de les quals hi havia un governador, que era ajudat per una sèrie de funcionaris. Per fer complir les ordres de l'emperador es va crear un **Consell Imperial**. Per defensar el territori es van aixecar fortificacions a les fronteres.

Relleu de la columna commemorativa d'Antoní Pius en què hi ha representat l'emperador i l'exèrcit.

Denari d'or de l'emperador Trajà que reflecteix els seus poders i les seves atribucions, segle I d.C.

4.3. Dos segles de *pax romana*

Durant els segles I i II d.C. l'Imperi va assolir la màxima expansió. En aquest període, anomenat *pax romana*, gairebé no hi va haver conflictes socials ni guerres exteriors, perquè un exèrcit poderós garantia la pau i defensava les fronteres (*limes*) dels atacs dels pobles estrangers (*barbari*).

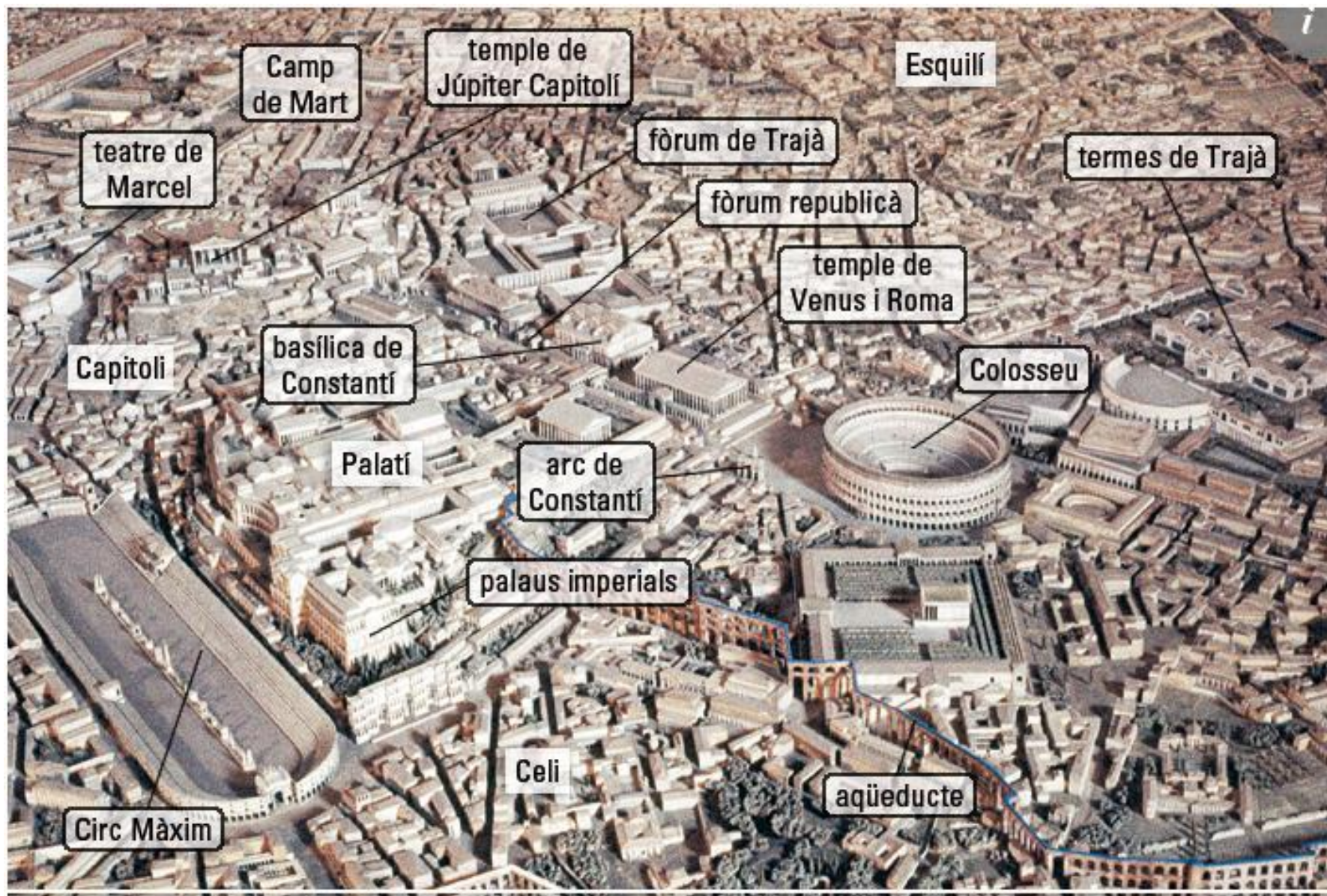
La seguretat de les vies de comunicació va afavorir el creixement de les ciutats i el comerç entre les províncies. Va ser una època de prosperitat econòmica basada en un increment de la producció agrícola i artesana i en la fluïdesa del comerç.

A més, arreu de l'Imperi es van adoptar la llengua i la cultura llatines (**romanització**) i Roma va esdevenir una gran capital, on residien més d'un milió de persones.

La unificació cultural i religiosa de tots els habitants de l'Imperi es va completar amb l'equiparació jurídica, quan, l'any 212, l'emperador Caracal·la va atorgar la **ciutadania romana** a tots els habitants de l'Imperi.

Roma era la capital política de l'Imperi: hi residia l'emperador i hi havia la seu del Senat. També n'era el centre econòmic: s'hi recaptaven els impostos que pagaven els habitants de l'Imperi i hi arribaven mercaderies procedents d'arreu. Era la ciutat més gran del món i els seus visitants quedaven impressionats pels seus grans edificis i monuments.

5. La prosperitat agrícola i comercial

5.1. Les explotacions agrícoles

L'activitat agrícola es va desenvolupar i va progressar a totes les terres de l'Imperi. Els romans van introduir l'arada, el molí de gra, les premses d'oli i de vi, sistemes nous de regadiu i l'ús d'adob. També van iniciar el conreu de nombrosos productes (arbres fruiters, hortalisses, cereals, oliveres, vi-nya, etc.).

Un terç de les terres conquerides eren confiscades per Roma i constituïen l'*ager publicus*. Una part era lliurada a soldats llicenciats de l'exèrcit, que explotaven la terra per subsistir i formaven les anomenades **colònies agrícoles**.

També eren habituals els **latifundis**, enormes extensions de terra que eren propietat de patricis, o de rics comerciants. Aquestes terres les treballaven majoritàriament homes, dones i nens en règim d'esclavitud.

Molí de gra

Prensa d'oli

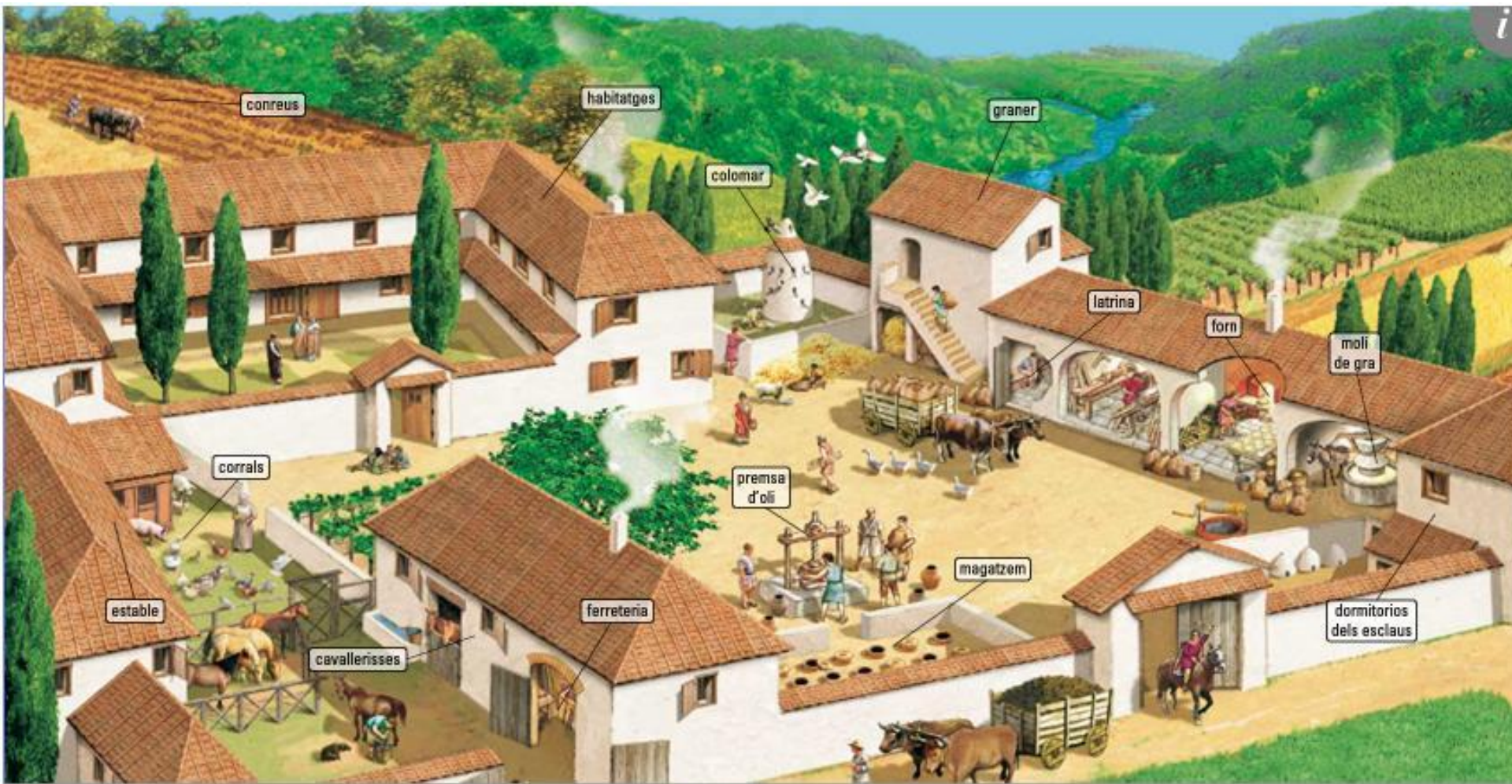

Arada

L'exploració agrícola es feia als voltants d'una casa de pagès (vil·la), que comprenia la residència senyorial i un conjunt de dependències: quadres, graners, tallers (forja, fusteria...).

5.2 Les relacions comercials

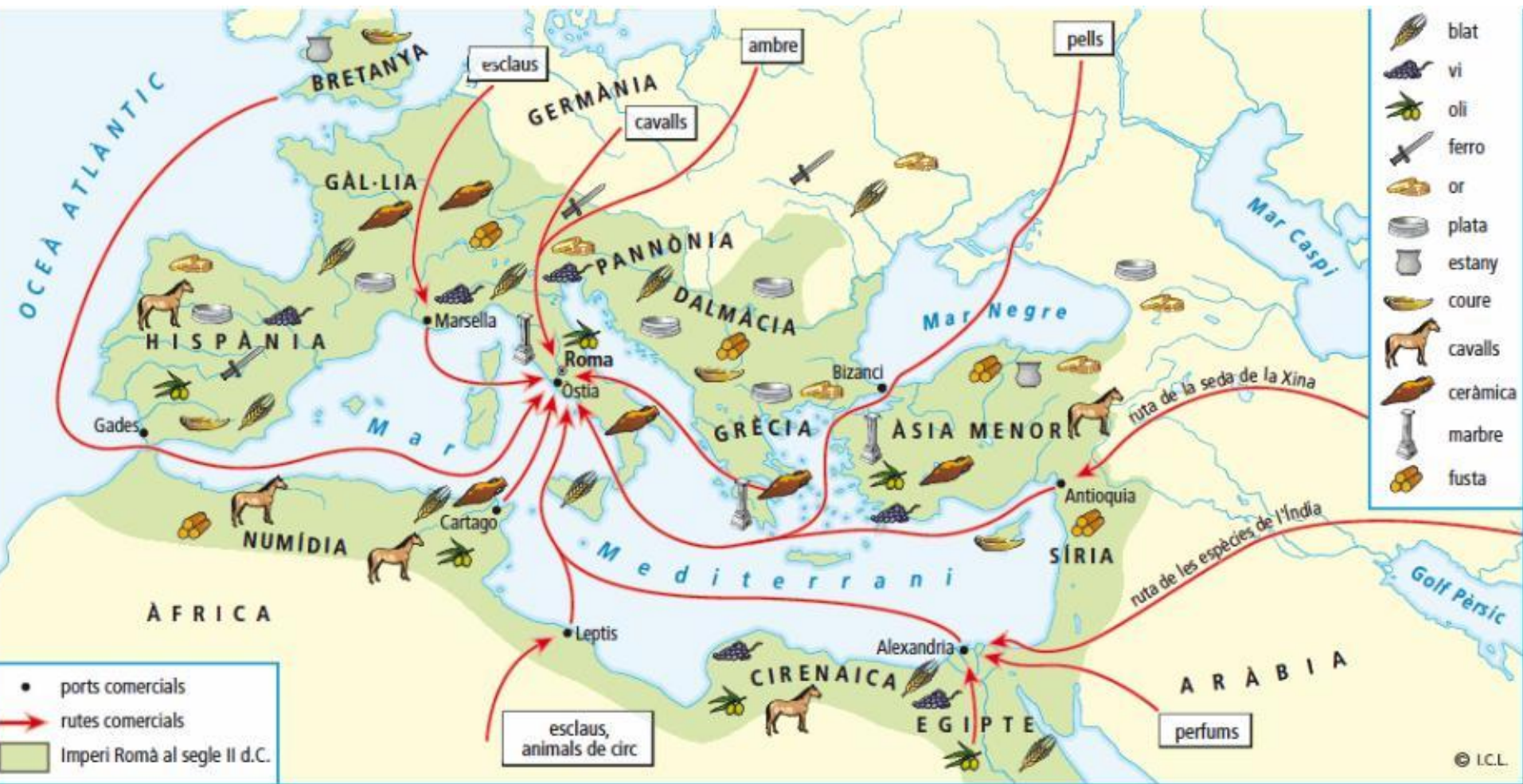
Durant els primers segles de l'Imperi la **pau interna**, la **seguretat** en les comunicacions i l'**augment de la producció** agrícola i manufacturera va afavorir el comerç entre les províncies romanes.

Hispania exportava vi; el nord d'Àfrica, oli, i Egipte, blat. De Germània i del Bàltic n'arribaven pells, ambre i esclaus. D'Àfrica se n'importaven vori, or, animals per al circ, encens i esclaus. I de l'Índia i de la Xina, productes de luxe, com ara pedres precioses, seda i perfums.

Els romans havien construït una xarxa de **calçades** magnífiques que unien Roma amb totes les províncies de l'Imperi. Però el comerç es feia essencialment per **via marítima**. Òstia (a tocar de Roma), Antioquia i Alexandria eren els ports més importants.

L'existència d'una **moneda** sòlida i utilitzable arreu de l'Imperi va ajudar al desenvolupament comercial. A l'època republicana la moneda més habitual era l'as de bronze, i durant l'Imperi es van estendre l'auri d'or i el denari de plata.

Els emperadors, per demostrar que tenien poder, feien gravar la seva efígie a les monedes.

Productes i rutes comercials de l'Imperi Romà.

6. Una societat urbana

6.1 Els grups socials

La població romana de l'època imperial la formaven dos grans grups: els **homes lliures** i els **esclaus**. Els homes lliures podien ser **ciutadans** (*cives*) o **estrangers** (*peregrini*). Aquests darrers no tenien drets polítics.

La majoria d'homes lliures tenien la civitas o ciutadania romana: no havien de pagar impostos per la terra, gaudien de drets polítics i les lleis els protegien. Tanmateix, entre aquest grup de ciutadans lliures hi havia grans diferències de fortuna.

Els privilegiats

El grup dels privilegiats el formaven els senadors, els alts càr-recs de l'Imperi i els plebeus molt rics. Constituïen l'anomenada **nobilitas**. També gaudien d'una bona posició els plebeus que es dedicaven a fer negocis i els que ocupaven càrrecs intermedis a l'Administració (**equites** o cavallers). Els artesans i els comerciants s'agrupaven en associacions professionals (*collegii*) i celebraven junts les festes i els oficis religiosos.

La plebs

Per sota dels privilegiats hi havia la **plebs**, formada per una gran massa de **pagesos** i **assalariats** urbans. Quan la plebs no tenia feina vivia de les subvencions estatals i s'acontentava amb les diversions que l'Estat li oferia (*panem et circenses*).

Esclaus i lliberts

Els **esclaus** eren molt nombrosos, sobretot després de les conquestes romanes. Feien les feines més dures, però també s'ocupaven de l'ensenyament i de tasques administratives. El costum d'alliberar esclaus va fer que augmentés el nombre de **lliberts**.

DRETS POLÍTICS

Dret de sufragi actiu, és a dir, dret a emetre el vot en afers relatius a l'Estat.

Dret a ser elegit per ocupar càrrecs públics.

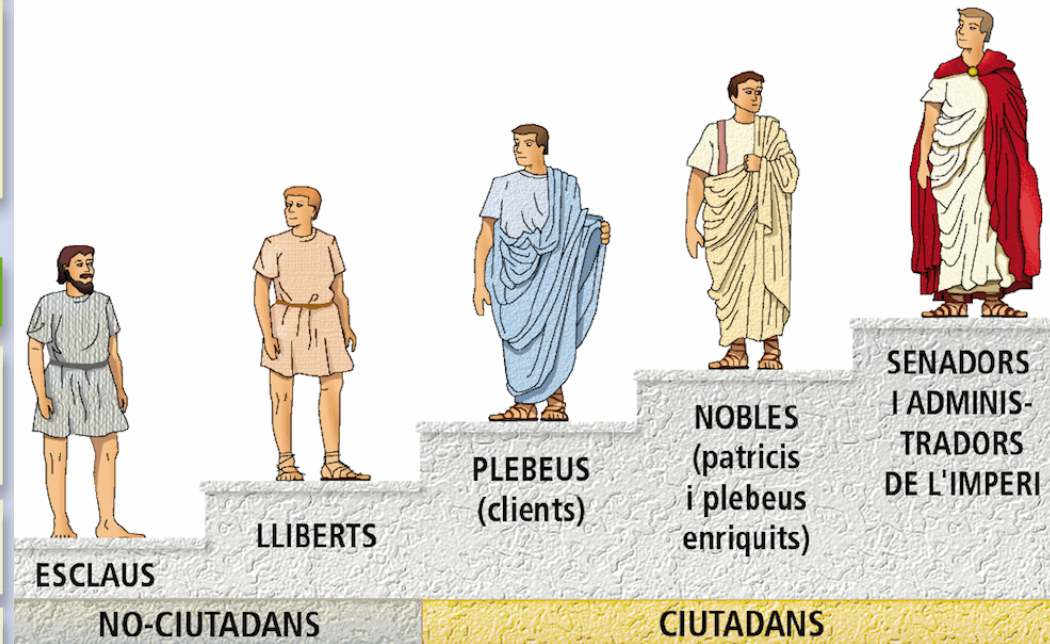
Dret a apel·lar davant l'assemblea del poble contra la sentència de rebre assots o de mort dictada per un magistrat.

DRETS CIVILS

Dret a contreure matrimoni vàlid segons les lleis romanes.

Dret a la propietat i al comerç.

Possibilitat de fer valer els drets propis davant la llei.

La societat en temps de l'Imperi.

Drets dels ciutadans.

- **6.2. Les ciutats romanes**

- La societat romana va ser profundament urbana. A més, les ciutats (urbes) eren el lloc de **residència** de les autoritats i de l'Administració, el centre econòmic on es duïen a terme les **activitats artesanes i comercials**.
- Durant l'època de l'Imperi es van construir centenars de ciutats, totes amb una estructura semblant. En una planta quadrangular hi destacaven dos carrers principals: un de nord a sud (*cardo*), i l'altre, d'est a oest (*decumanus*). Estaven fortificades amb muralles i a l'encreuament dels dos carrers principals hi havia una gran plaça, el **fòrum**, que era el centre de la vida po-lítica i religiosa.
- Les ciutats van contribuir a la **romanització** de l'Imperi, és a dir, van ajudar a difondre-hi la llengua, els costums, les lleis i les formes de vida dels romans.

7. La crisi de l'Imperi Romà

7.1 L'imperi entra en crisi

A partir del segle III d.C. l'Imperi va haver d'afrontar tot de problemes.

Per començar, les fronteres no eren gens segures a causa dels **atacs** dels pobles germànics que habitaven més enllà del limes.

A més, l'autoritat imperial va perdre força i es van produir **revoltes** freqüents. Entre l'any 235 i el 268 d.C. es van succeir trenta emperadors legítims i més de setanta d'il·legítims. Davant d'aquesta situació, els caps militars van anar augmentant el poder i l'**exèrcit** es convertí en l'única autoritat de les províncies.

A aquests problemes socials s'hi van afegir els econòmics. Acabades les conquestes, la manca d'esclaus provocà un **descens de la producció** agrícola i minera. A més, els atacs dels pobles bàrbars van tallar les vies de comunicació. El comerç i l'artesanía es van estancar i la població es va empobrir.

7.2. La divisió de l'Imperi

L'any 395 d.C. l'emperador Teodosi, per facilitar la defensa de l'Imperi, el va **dividir** entre els seus fills, Arcadi i Honori. A partir d'aquell moment es van constituir dos imperis: l'**Imperi Romà d'Occident** i l'**Imperi Romà d'Orient**.

L'Imperi d'Orient, també conegut com a **Imperi Bizantí**, era més ric i hi havia més població. Els emperadors bizantins van poder mantenir l'autoritat, defensar les fronteres contra els bàrbars i assegurar la supervivència de l'Imperi.

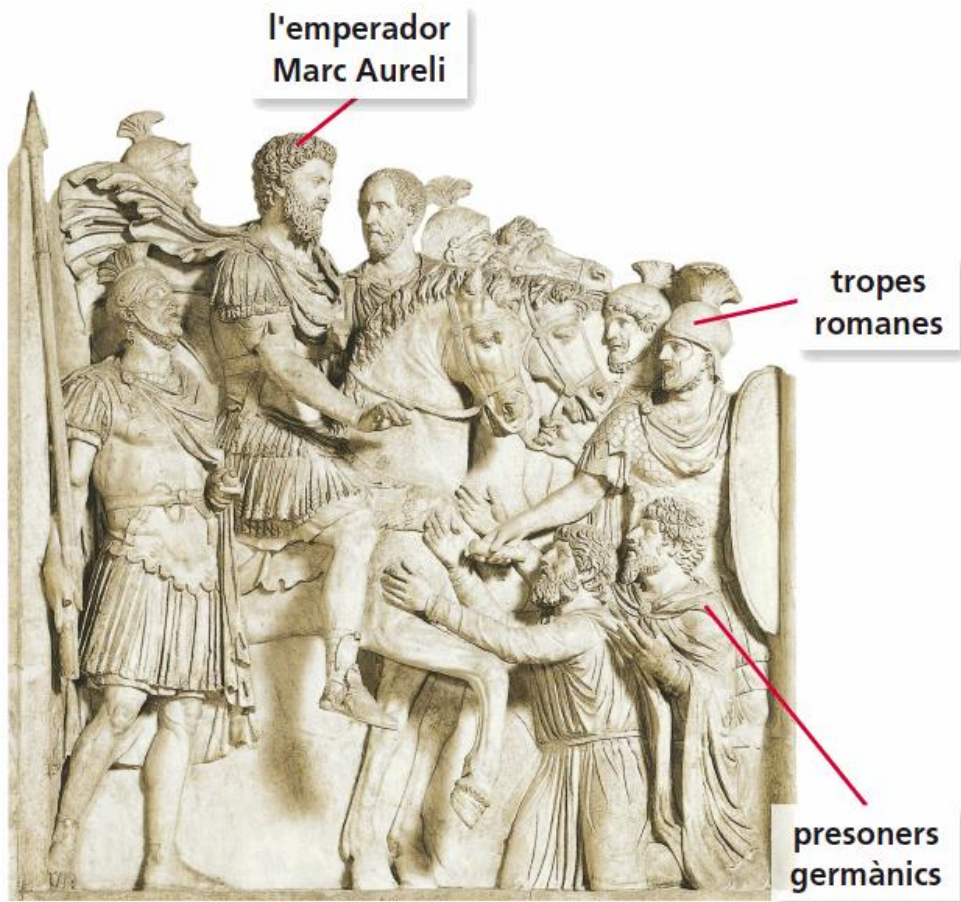
A l'Imperi d'Occident, molt més empobrit que el d'Orient, els emperadors que s'hi van anar succeint van ser incapaços de salvar-lo.

7.3. El cristianisme, religió oficial

Constantí, un general que lluitava per convertir-se en emperador, va vèncer el seu rival i, l'any 312 d.C., va ser nomenat emperador. Convençut que la nova religió, el cristianisme, li havia portat sort, va decidir protegir-la.

Així, l'any 313 d.C. Constantí va autoritzar la nova religió (**Edicte de Milà**), va deixar de perseguir els cristians i ell mateix es va convertir al cristianisme.

Al final del segle IV l'emperador **Teodosi** va declarar el cristianisme **religió oficial** de l'Imperi (380 d.C.). Amb el temps el cristianisme es va expandir per tot l'Imperi.

Relleu commemoratiu de les victòries de l'emperador Marc Aureli contra els germànics (segle II d.C).

7.4. La fi de l'Imperi d'Occident

A partir del final del segle III, i en onades successives, diversos **pobles germànics** (*sueus, vàndals, alans, visigots*, etc.) van travessar la frontera de l'imperi occidental i s'hi van instal·lar.

Els pobles germànics Les formes de vida dels pobles germànics eren molt diferents de les dels romans. Tenien unes institucions polítiques molt rudimentàries i no coneixien l'escriptura; no edificaven ciutats i no utilitzaven moneda.

Aquests pobles eren seminòmades, vivien de la ramaderia i d'una agricultura molt primitiva en les quals participava tota la unitat familiar. Però coneixien la metal·lúrgia del ferro i fabricaven armes d'una bona qualitat.

Estaven organitzats en famílies i unes quantes formaven un **clan**. Els caps de família elegien un capitost militar que duia el títol de **monarca**.

La destitució del darrer emperador

Al començament del segle V, i empesos per un poble arribat de l'Àsia central, els **huns**, hi va haver una nova onada d'invasions que van posar fi a l'Imperi Romà. L'any 476 Odoacre, un cap bàrbar, va destituir Ròmul Augústul, un nen de deu anys, que va ser el dar-rer emperador romà d'Occident.

Després de la caiguda de l'Imperi d'Occident va començar una nova època a Europa. Els historiadors parlen de la fi de l'Antiguitat i del començament de l'Edat Mitjana.

Les invasions bàrbares.

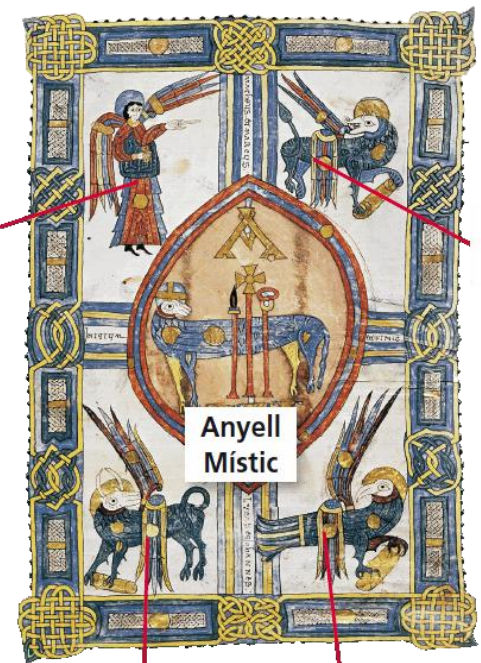

Els orígens del cristianisme

A **Palestina**, una zona de l'Orient Pròxim sota domini romà, hi habitaven majoritàriament hebreus, que professaven el judaisme, una religió que afirma que només hi ha un sol Déu, Jahvè. Els hebreus esperaven l'arribada d'un salvador, el Messies. Al segle I d.C. va sorgir en aquesta regió el cristianisme, una nova religió monoteista fonamentada en els ensenyaments de Jesús de Natzaret.

El monoteisme dels cristians, l'oposició a retre culte a l'emperador i el fet que no es volguessin enrolar a l'exèrcit els va enemistar amb les autoritats romanes. És per això que els van perseguir i n'hi va haver molts que van ser crucificats o llançats a les feres del circ. Amb el temps el cristianisme es va anar escampant per l'Imperi Romà i va ser proclamat religió oficial.

- províncies romanes
- territoris controlats pels romans
- límit de Palestina

Mateu:
l'home

Marc:
el lleó

Anyell
Místic

Lluc:
el bou

Joan:
l'àguila

Representació de l'Anyell Místic, que simbolitza Jesucrist, i dels símbols dels quatre evangelistes que van escriure la vida de Jesucrist i els seus ensenyaments (Evangelis).

Cap al segle X a.C. el poble hebreu havia creat a l'Orient Pròxim un regne anomenat Israel. Aquest regne el van envair primer els assiris i els egipcis i després els grecs i els romans.

El missatge de Jesús

Jesús va néixer a Betlem en temps de l'emperador August. Quan tenia trenta anys va començar a predicar la **Bona Nova** (en grec *euangelios*) i es va envoltar de dotze deixebles (**apòstols**). Es proclamà Fill de Déu i els seus seguidors el van reconèixer com el **Messies** (en grec *Christos*, "Ungit").

Va predicar una **religió universal** basada en l'amor a Déu i al proïme, en el perdó de les ofenses i en la renúncia dels béns terrenals. Complint aquests principis, els éssers humans es poden salvar i assolir la vida eterna en el regne de Déu (**Paradís**).

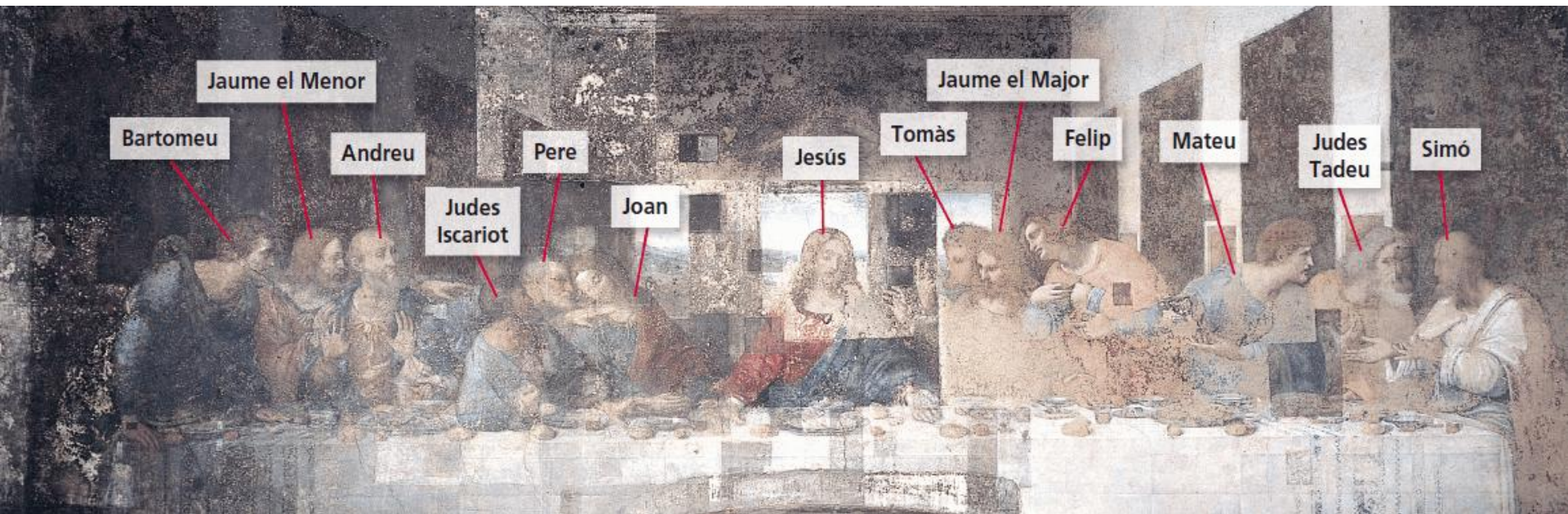
Els dirigents jueus consideraren que Jesús era un impostor, l'acusaren de propagar una doctrina perillosa i van pressionar el governador romà, Ponç Pilat, perquè el condemnés. Jesús va morir **crucificat** als trenta-tres anys i els seus apòstols afirmaren que va ressuscitar (Resurrecció) al cap de tres dies i que va pujar al cel (Ascensió).

La difusió del cristianisme

Els primers cristians s'organitzaven en comunitats i el conjunt de totes formava l'**Església** (en llatí *Ecclesia*, pres del grec *Ekklesia*), que significa la reunió de tots els cristians. Cada comunitat elegia un responsable, el **bisbe**.

Per esdevenir cristià s'havia de fer un aprenentatge (**catecumenat**) i ser **batejat**. La nova religió no va tenir gaires adeptes entre els jueus, però es va difondre entre els **gentils** (que no professaven el judaisme) de tot l'Imperi Romà, tant gent modesta com persones acomodades. La raó d'aquest èxit del cristianisme era l'esperança que oferia quan proclamava que les bones accions serien recompensades en una altra vida després de la mort. A més, predicava noves **normes de conducta** basades en la igualtat, la solidaritat i la caritat.

- Els cristians es reunien i llegien textos sobre Jesucrist en memòria del seu sacrifici. La cerimònia principal era l'**eucaristia**, en què compartien el pa i el vi, com havia fet Jesucrist amb els seus apòstols la vigília del dia que va ser crucificat (Santa Cena).

Santa Cena, pintura mural feta per Leonardo da Vinci cap al final del segle XV.

Els símbols del cristianisme

La **creu** és el símbol més important del cristianisme; però als primers temps es van propagar el peix i el crismó com a record de Crist.

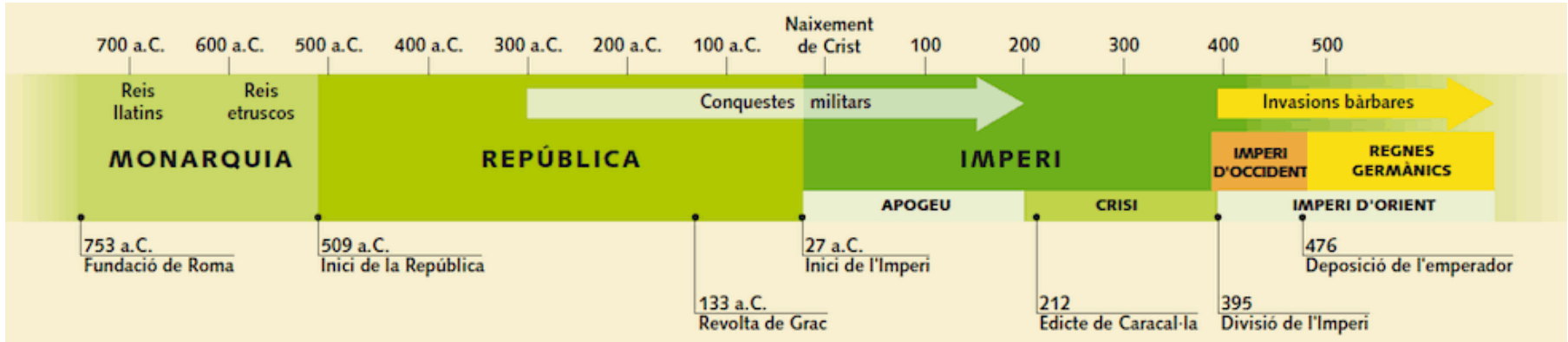

El **crismó** és un anagrama format amb les dues primeres lletres del nom de Crist en grec (ΧΡΙΣΤΟΣ).

Les lletres del mot **peix** en grec corresponen a les inicials de l'expressió *Jesucrist, fill de Déu, Salvador*.

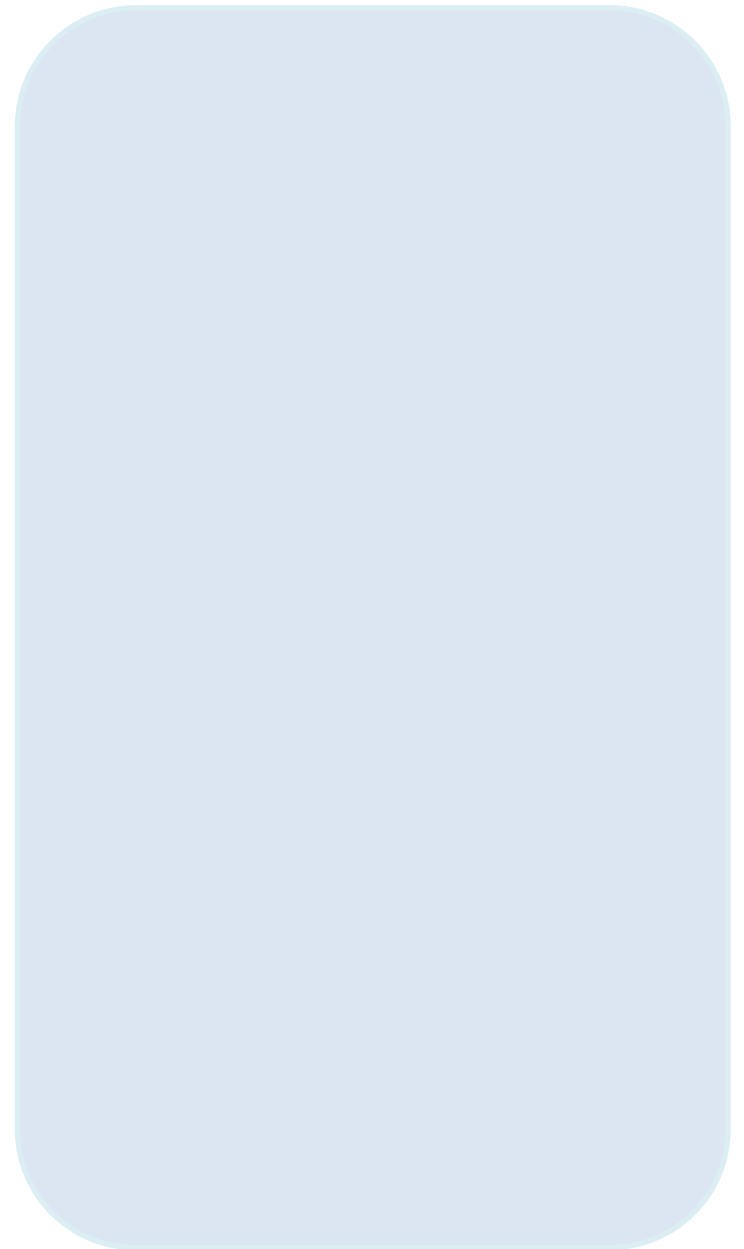
EXERCICIS

Indica les grans etapes en què podem dividir la història de Roma.

Digues quina funció va tenir aquest edifici:

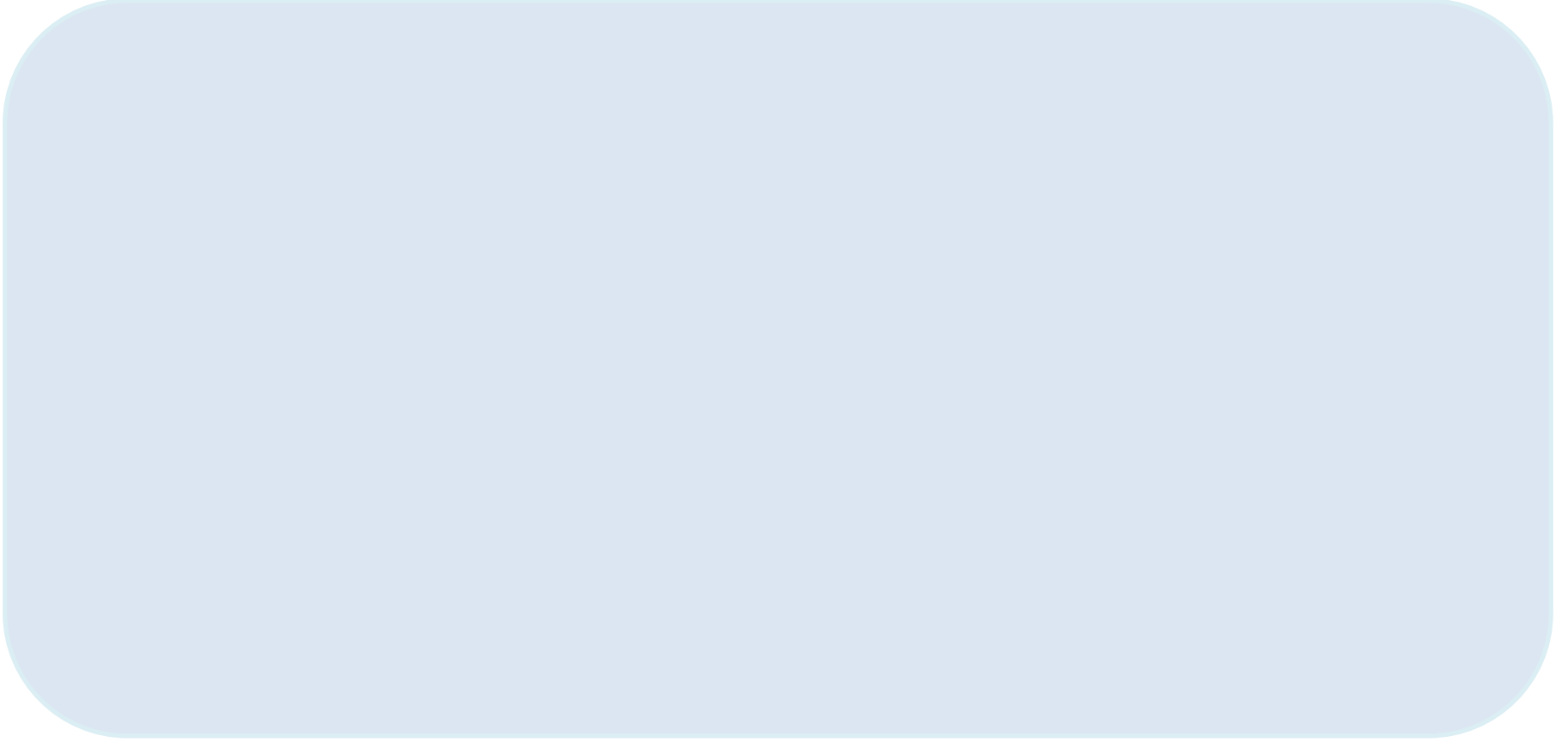

Quin territori actual és el bressol de la civilització romana?

Cap a quines terres es van expandir els romans?

Tria la resposta correcta a les preguntes següents:

1. Quina era la diferència entre els patricis i els plebeus?
 - Els patricis eren els considerats descendents dels fundadors de Roma, i els plebeus aquells que havien arribat a Roma després de la seva fundació.
 - Els patricis governaven la ciutat de Roma, i els plebeus feien les lleis.
 - Els patricis eren les persones que es dedicaven al comerç, i els plebeus eren els artesans.
2. Qui va governar Roma durant la República?
 - Els patricis, que formaven un govern aristocràtic.
 - En els primers temps de la República, els patricis, però després van ser els plebeus els que van governar.
 - Una assemblea, ja que Roma fou una democràcia en època republicana.
3. Quina funció exercia el tribú de la plebs?
 - Defensar els interessos dels plebeus.
 - Defensar els plebeus en cas que fossin condemnats per algun delictes.
 - Facilitar l'accés dels plebeus als càrrecs públics.
4. Què va ser la Llei de les Dotze Taules?
 - La llei que acceptava el matrimoni entre patricis i plebeus.
 - La llei que establia que Roma deixava de ser una monarquia per ser una República.
 - Una compilació escrita i pública de les lleis de Roma.

- Quins dos grups socials hi havia a Roma? Explica'n les característiques.
 - Quines lleis van permetre la igualtat entre patricis i plebeus?
 - Com s'obtenia la ciutadania romana? Quins eren els grups socials que no tenien drets polítics?
-

Identifica les etapes de l'expansió romana i digues el nom dels territoris que es van conquerir a cadascuna.

Fixa't en el dibuix del campament romà i fes les activitats:

1. Descriu la indumentària i l'equipament d'un soldat.
2. Com se situaven els legionaris en tascó? I en la formació en tortuga? Amb quina finalitat?
3. Descriu el campament i explica la funció de cada construcció. Quin nom rebien les dues vies principals?
4. Per què l'exèrcit romà tenia superioritat sobre els enemics?
5. Amb quin poble es va enfrontar Roma per dominar el Mediterrani occidental? Amb quin nom es coneix aquest enfrontament?
6. Exposa les principals conseqüències socials de les conquestes militars. Qui en va sortir perjudicat? Quins conflictes van desencadenar?

Fixa't en la maqueta de la ciutat de Roma i fes les activitats:

1. Quins edificis públics mostren que Roma era el centre del poder imperial?
2. Digues quines construccions estaven dedicades al culte i al lleure.
3. Explica quines causes van afavorir el gran creixement de la ciutat de Roma. Quants habitants tenia al segle II d.C.?
4. Explica la manera com August va posar fi a la República i va proclamar l'Imperi.
5. Compara el sistema de govern de la República amb el de l'Imperi. Quines eren les diferències principals?
6. En què va consistir el període de prosperitat anomenat *pax romana*?
7. Què s'entén per romanització?

1. Digues el nom dels grups socials de la Roma imperial. Quines diferències hi havia entre ells?
2. Consulta l'esquema dels drets ciutadans i explica quins drets comportava la ciutadania romana.
3. En quins dos grans grups es dividia la societat romana? Què diferenciava un ciutadà d'un estranger?
4. Quins grups socials hi havia a la Roma imperial?
5. Quina era la situació de les dones a Roma?

Fixa't en el mapa per respondre les preguntes:

En quines dues zones es va dividir l'Imperi?

Quins territoris comprenia cada zona?

Quins pobles van penetrar a l'Imperi? Quan ho van fer i per què?

1. Explica per què l'Imperi Romà va entrar en crisi a partir del segle III.
2. Qui va decretar la divisió de l'Imperi? Quines raons el van impulsar a fer-ho? Què va passar a cada zona?
3. Com es va produir la fi de l'Imperi d'Occident?

Relaciona els esdeveniments següents amb les dates corresponents:

a. El Senat concedeix el títol d'August a Octavi.	
b. Comença un període d'alta inestabilitat política per a l'Imperi.	264aC
c. L'emperador Caracal·la estén el dret de ciutadania romana.	395dc
d. Roma es converteix en República després d'una revolta contra el rei.	476dc
e. Juli Cèsar és proclamat dictador perpetu i assumeix els màxims poders.	27ac
f. En aquesta data s'atribueix la fundació de Roma.	235dc
g. Comencen els enfrontaments de Roma amb Cartago.	212dc
h. Ròmul Augústul és deposat com a emperador.	509ac
i. Teodosi divideix l'Imperi Romà.	735ac
	48ac